

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Riigiteaduste instituut

Kaisa Ringa Peirumaa

Paremäärmuslike erakondade edu viimase ülemaailmse
majanduskriisi tingimustes:
Itaalia ja Kreeka näitel

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kats Kivistik, MA

Tartu 2014

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. PAREMÄÄRMUSLUS TÄNAPÄEVAL	5
1.1 Paremäärmuslus ideoloogiana	5
1.2 Tänapäeva paremäärmusluse tõus	6
2. ITAALIA JA KREEKA VÕRDLUS.....	9
2.1 Riikide valikust ja andmetest.....	9
2.2 Paremäärmusluse edu ideoloogiast sõltuvalt	11
2.3 Paremäärmusluse edu immigratsioonist sõltuvalt	16
2.4 Paremäärmusluse kui protestivormi edu.....	23
2.5 Analüüs riikide andmete põhjal	24
KOKKUVÕTE	28
KASUTATUD KIRJANDUS	29
SUMMARY	33

SISSEJUHATUS

Alates 2007. aastast hakkas levima majanduskriis, mis võttis ülemaailmsed mõõtmed. Lisaks otsesele majanduslikule kahjule, suutis kriis kaudselt ka teisi valdkondi mõjutada. Meedias hakkas peale esmaseid majandusanalüüse läbi jooksmata artikleid¹, kuidas erinevates riikides on kanda kinnitanud paremäärmuslased. Seda nii demokraatlikul teel, näidates oma edu valimistel kui ka üldises rahva meelestatustes oldi kaldunud paremäärmuse poole. Goodwin ja Painter (2012) leiavad, et majanduskriis tekitab kehvemal järjel kodanike seas mure oma ressursside ja hakkamasaamise pärast ning tundes ohtu oma positsioonile, suunatakse oma viha selle ohustajate vastu. Ühtlasi aitab meedia kaasa selle kuvandi loomisele. Ekstremistlikud parteid saavad seega lisatoetust seda viha õhutades ning koondades. Samal ajal on antud artiklis ära toodud ka muid põhjuseid, mis võivad olla paremäärmuslaste edu taga ning, et nende populaarsus ei pruugi olla seotud vaid majanduskriisiga. Tekib küsimus, kas paremäärmuslaste edu majanduskriisi tingimustes on seega meedia poolt loodud teooria või on ka tegelikult ühiskonnas taoliseid ilmingud.

2008. aastal Euroopasse jõudnud majanduskriis on oma ulatuselt suurim, mida 21. sajand on näinud ning võrreldav isegi 1930-ndate majandusliku olukorraga. Majanduskriis mõjutab selle poolest, et see loob sobivaid olusid, mille raames rahvas vaatab tavalistest erakondadest kaugemale ja võib sõltuvalt tingimustest eelistada paremäärmust. Ka ülalpool viidatud uudistartiklites on kirjeldatud, kuidas juba varasemast kogemusest tuleb õppida. Majanduskriis võib lõppeda paremäärmuse tõusu ja rassistlike rünnakutega. Hollandis sai majanduse allakäiguga populaarsuse

1 Al Jazeera (2010) „Far-Right Gains Jolt in Sweden“

<http://www.aljazeera.com/news/europe/2010/09/201092083219106566.html>

Freeman (2013) „Inside the Far-Right Stronghold where Hungarian Jews Fear for their Future“

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/hungary/10037188/Inside-the-far-Right-stronghold-where-Hungarian-Jews-fear-for-the-future.html>

Genugkten ja Jones (2009) „The Far-Right Cherishes the Crisis“

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/apr/13/global-economy-globalrecession>

Levitin (2008) „Financial Crisis: German Minister Warns of Far-Right Rise“

<http://www.telegraph.co.uk/news/3153626/Financial-crisis-German-minister-warns-of-far-Right-rise.html>

ksenofobliku populismiga tegelev Vabaduspartei, mis tegi seda partei esimehe karismaatilisuse ja valitsusele vastandumise abil. Rootsi paremäärmuslastel õnnestus pääseda parlamenti rõhutades rootslaste hirme, et immigrandid võtavad nende riigi üle ning etnilistest rootslastest võivad saada teisejärgulised kodanikud. Ungaris on erakond Jobbik saavutanud kiirelt populaarsuse, sest on võtnud tugeva vastuseisu romade kogukonna vastu, neid peetakse kriminaalseteks ning sõltuvaks heaoluriigi süsteemist. Lisaks rõhutakse ka antisemitismile majanduskriisiga seoses, partei on loonud juutidest kujundi, et nad kontrollivad finantsmaailma.

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on leida, kas majanduskriis on aidanud kaasa paremäärmuslaste edule ning kuidas ta seda teinud on. Vaatlusaluseks ajaperioodiks on autor valinud 2007. aasta (osades punktides andmete puudusest tingitult isegi 2006. aasta) kuni 2013. aasta. Kuigi võiks arvata, et 2008. aastast alles hakkas majanduskriis näitama oma tõelist palet siis on varasem aasta hea alustuspunkt võrdlemiseks. Teooria ülesandeks on rääkida üldiselt paremäärmusluse tõusudest ja mis tingimustel need toimuvad (tingimused kohalduvad majanduskriisiga). Empiiriline osa tegeleb täpsemate olude testimisega ja analüüsib olukorda, kus majanduskriis on aidanud kaudselt kaasa paremäärmusluse edule.

Töö esimeses pooles on loodud definitsioon paremäärmuslusest tänapäeval ning selle tõusust rääkivas peatükis on välja toodud teoreetilised uurimispunktid. Nende alusel vaatlleb autor kahes riigis valimistulemusi, riikide immigratsiooni ja majanduse statistikat, riigi enda rolli ning kodanike arvamusküsitlusi. Vaatlusalusteks riikideks on Itaalia ja Kreeka. Mõlemas riigis on olemas paremäärmuslikud erakonnad ning mõlemad riigid olid majanduskriisist tugevalt mõjutatud (täpsemalt välja toodud alapeatükis 2.3 majandusliku statistika all). Peamine eesmärk on teha kindlaks, kas antud majanduskriis on olnud mõjutajaks paremäärmuslaste edukusele ning kui on olnud, siis millised faktorid on sellele kaasa aidanud. Selleks on võrreldud makroandmeid kui ka küsitlusi, mille alusel saab teha üldistusi ekstremistide edule kaasaaidanud tegurite kohta.

Antud tööga tahab autor selgitada üldiselt teooria sisu ja seejärel uurida omapoolse panusena, kas ka käesoleva majanduskriisi kohta saab välja tuua edule kaasaaidanud faktoreid kahe näite riigi puhul.

1. PAREMÄÄRMUSLUS TÄNAPÄEVAL

Järgneva kahe alapeatüki eesmärgiks on luua teoreetiline raamistik. Esimeses osas on juttu paremäärmuslusest kui ideoloogiast. Lühidalt on seal välja toodud ajalooline päritolu fašismi kujul ja defineeritud tänapäevast paremäärmuslikku erakonda. Teine osa keskendub paremäärmusluse edukusele nüüdisaja ühiskonnas. Antud peatükis on lähemalt kirjeldatud, kuidas põhimõtteline immigratsiooni vastasus ja majanduslikust olukorrast tingituna immigratsiooni vastasus ning protest valitsusele, võivad anda toetuse paremäärmuslastele.

1.1 Paremäärmuslus ideoloogiana

Paremäärmuslik partei asub klassikalisel lineaarsel vasak-parem spektrumil kõige paremas otsas. Ideoloogilise määratlemise puhul ei pruugi aga kõik vastava erakonna poliitikad asuda paremas otsas. Loeb üldine määratlus ja erakonnale omased omadused ning tunnused. Paremäärmusliku erakonna määramisel on olulisem enamus poliitikate asetsemine keskmisest paremal, kui sõltuvus ajaloolistest institutsioonidest (Ware 1996:41). Paremäärmusliku erakonna defineerimise kohta on palju kirjandust, kus on pakutud erinevaid definitsioone. Märksõnad, mis aga igal pool korduvad on: rahvuslus, rassism, ksenofoobia, demokraatia vastasus ja tugev riik (Mudde 2000:11).

Tuntuimaks paremäärmuslikkuse näiteks on fašism. Antud ideoloogia teoorias nõuab ühiskonna traditsiooniliste väärtuste kaitsmist, millele aitab oluliselt kaasa rassism ning tarvilik on saavutada sotsiaalne harmoonia hoidudes eelkõige eemale suur korporatsioonidest (Ware 1996:41). Fašismi puhul puudub toetus demokraatialle ning liberaalsusele, seega võimule tulles loob taolise ideoloogiaga partei oma režiimi, mis on pigem autokraatlik. Fašism saavutas laiemapinnalise populaarsuse Euroopas Saksamaal ja Itaalias peale Esimest Maailmasõda. Praktikas panid antud ajal võimul olnud paremäärmuslased Saksamaal erilise rõhu alla rassismi (anti-semitismina) ning oma rahvuslike huvide kaitse. Itaalia puhul rõhutati eriti riigi ülimuslikust ja ühtsust.

Tänapäeval on aga tekkinud uus paremäärmusliku ideoloogiaga liikumine, mis on arenenud tuginedes liberaalse demokraatia institutsioonidele ja seega ei rõhu režiimi

vahetusele, kui see just ei ole rahvuslikust vaatepunktist eelistatuim. 1980-ndatest alates on ka paremäärmuslus muutunud keerulisemaks ja fragmenteeritumaks kui ta oli minevikus (Saul 2013:4). Samal ajal hõlmab see veel siiski vanu stampe nagu rassism, ksenofoobia ja natsionalism. (Macridis ja Hulliung 1996:184-185). Seega senini eristavaks faktoriks „klassikaliste“ paremäärmuslike parteide vahel, kes olid eelkõige fašistliku ideoloogiaga ja uute vahel on, et tegevusraamistik ehk riigi režiim on muutunud. Ning lisaks on rassistlik külg tänapäeva kontekstis liikunud anti-semitismilt immigrantide välistamise poole. Kuigi uued paremäärmuslased tegutsevad demokraatia piirides, siis ei saa olla kindel režiimi tüübis, kui nad saavutaksid valimistel enamuse poolehoidu. Kasutusel võib olla hoopis Hitlerlik strateegia püsida senise demokraatia piirides, kuni saavutatakse kogu võim. (Heywood 2000: 228)

Paremäärmuslike parteide ideoloogia osas on erakondade vahelised üldised kattuvad punktid: etno-natsionalistlik tuum, ksenofoobia ja võimuvastane populism (*anti-establishment populism*), poliitiliselt on oluline sotsiaalkultuuriline autoritaarsus, mis rõhutab seaduseid, korda ja pereväärtuseid (Rydgren 2007:242). Põhiline vastuolek on uuele rahvusvahelisele või siis liberaalsele tasandile, mis takistab rahvuslike sotsiaalsete, etniliste, moraalsete ja kultuuriliste aluste säilitamist (Saul 2013:5).

Erakonna identifitseerimise puhul paremäärmuslikuks on olulised näitajad nii ideoloogia kui ka sotsiaal-poliitiline liikumine. Seega lisaks ideede tasandile on ka nende tegevus paremäärmuslik. Kuigi struktuur ja ideoloogia võib muutuda keerulisemaks on paremäärmusluse puhul olemas demoniseeritud teine ehk siis otsene vaenlane. Varem oli selleks fašismi puhul juut ning nüüd on moslem (Saul 2013:6). Paremäärmusliku erakonna puhul võib muudes punktides märgata suuri erinevusi, kuid alati ühine on, et on olemas grupp, kellele vastandutakse. Sellest tulenebki paremäärmuslaste vastuseis immigrantidele. Rõhutatakse oma rahvuse paremust võõra üle.

1.2 Tänapäeva paremäärmusluse tõus

Uus maailmakord on enam globaalsem, kus kapital ja töö, tootmine ja turud, informatsioon ja tehnoloogia ületavad riikide piire (Betz 1994:27). Seega kui tekib majanduslik madalseis siis kaob kodanikel usaldus maailmaturu toimimise vastu. Sellest

tulenevalt võib tekkida ettekujutus, et eelkõige globaalsuses ja liigeses riikidevahelises seotuses on probleem. Järgneb merkantilistlikum seisukoht oma majanduse ja riigi suhtes, mis võib kulmineeruda paremäärmusliku ideoloogia ideede omaks võtuga. Parempoolsetele ekstremistidele on avanud võimalusi ebakindlus maailmamajanduses ja rahulolematust traditsiooniliste parteide tegelemises sotsiaalsete ja poliitiliste probleemidega. Tavaliselt kasutatakse neid võimalusi seoses hirmudega immigratsiooni ees või kartusega, et kaob rahvusriik. (Heywood 2000:226)

Üks paremäärmuse vorme tänapäeval on immigratsiooni vastasus. 1990. aastatest on tekkinud uued ilmingud, mille kohaselt on poliitiliselt hakatud tegelema valijate arusaamadega immigratsioonist, kaubanduse liberaliseerimisest ja globaliseerimisest, mis on tugevdanud paremäärmuslike vaateid, mis on omakorda tugevdatud tänu paremäärmuslaste propagandale, mille kohaselt on globaliseerumine ja immigrandid põhiline riigi sotsiaalsete ja poliitiliste probleemide põhjustaja (Saull 2013:14). Ülemaailmse majanduskriisi mastaabis pakuvad globaliseerunud ühiskonna kohta tekkinud hirmud neile lisatoetust. Paremäärmuslased rõhutavad oma rahvuslikkusega globaliseerumise vastasust ja saavad seega koguda toetuspunkte majanduskriisi aegu. Paremäärmuslike erakondade populaarsus on kasvanud immigrantide arvu suurenemisega. Uutele saabujatele reageeritakse eelkõige ksenofoobia ja avaliku rassismiga. Ekstremistlikud erakonnad kasutavad neid eelarvamusi poliitiliselt ära. (Betz 1994:81) Empiirikas on antud teemat käsitletud kui edu saavutamist majanduskriisi tingimustes ideoloogilistele punktidele rõhumise abil.

Ühtlasi on paremäärmuslased saanud majanduskriisi aegu ära kasutada heaoluriikide avatud süsteemi enda ideede toetuseks. Immigrante kujutatakse kui võõraid, kes on tulnud põlisrahvusele ära võtma hüvesid, töökohti ja nende palgatasest kahandanud. Veel enam moslemite puhul on ka kultuuriline erinevus, mis on aidanud kaasa ekstremistlikele ideedele. Seega klassikaline viha immigrantide vastu on ka veel tänapäeval põhjuseks paremäärmuslaste populaarsuse taga. See viha on tingitud nii sotsiaalmajanduslikust olukorrast kui ka lihtsalt kultuurilisest eristumisest. Immigrante kujutatakse kui muiduleivasööjaid ning heaoluriigi süsteem, peaks olema loodud vaid põliselanikele (Saull 2013:17). Neoliberaalne süsteem soosib ka üldiselt pigem neid, kes on ise hakkama saanud ja edukad, seega immigrandid, kes loodavad riigi toetusele on juba süsteemi sissekirjutatud probleemina. Empiirikas käsitleb uurimus seda kui edu saavutamist majanduskriisi tingimustes rõhudes immigrantide majanduslikule kulule.

Paremäärmuslikud vaated on leidnud toetuspinda ka protestihääletajate seas. Majanduskriisi tõttu paremäärmuslastele kandunud toetus on osati toimunud kehtivale valitsemiskorrale ja viisile oponeerimise vaimus. Nad on saavutanud soosingu tänu olemasoleva poliitilise korra negatiivsetele ilmingutele. Norris (2005:152) väidab, et protestihääled antakse seepärast, et: „1. Paremäärmuse valijad on sügavalt pettunud oma valitsuse tegevuses mõne probleemi puhul, nagu näiteks töötuse tase, Euroopa integratsioon või immigratsiooni poliitika; või, 2. Võivad olla võõrandunud või sotsiaalselt ebatolerantsed kodanikud, kel puudub inimestevaheline usaldus; või alternatiivselt, 3. Nad võivad olla väga õnnetud poliitilise süsteemi üldise toimimisega ning puudub usaldus esinduslike demokraatlike institutsioonide vastu riigis.“² Kirjeldatud olukord on kerge tekkima majanduskriisi tingimustes. See on aidanud välja tuua valitsuse kehva töö ning osa valijaskonnast pöördub alternatiivide poole, sest ollakse pettunud riigi jõustruktuuride senises töös ning hakkama saamises raskel ajal. Empiirikas käsitleb uurimus seda kui edu saavutamist majanduskriisi tingimustes tänu valitsemisinstitutsioonide mitteusaldamisele.

Kokkuvõtvalt, eelneva kirjeldatu põhjal on tuvastatavad kolm erinevat teoreetilist lähtealust, mille alusel saab seostada majanduskriisi paremäärmusluse tõusuga. Nendeks on paremäärmuslaste edu ideoloogiast sõltuvalt, immigratsioonist sõltuvalt ja paremäärmusluse edu protestivormina. Järgnevalt tegeleb uurimistöö nende kolme punkti empiirilise analüüsiga. Kasutades erakondade platvorme ja valimistulemusi esimeses teoreetilises lähtealuses, majandusnäitajaid ja immigratsiooninäitajad teise puhul ning rahva küsitlusandmete põhjal on kokku pandud kolmas. Ühtlasi on küsitlusandmeid tutvustatud ka esimeses ja teises osas.

2 Norris (2005:152): „i. *Radical right voters may be deeply dissatisfied with the performance of the government over specific issues, such unemployment rates, European integration, or immigration policies; or, ii. They may be alienated and socially intolerant citizens lacking interpersonal trust (the social capital argument associated with Putnam); or alternatively iii. They could be deeply unhappy with the general workings of the political system and lack confidence in representative democratic institutions in their country (the Betz view).*

2. ITAALIA JA KREEKA VÕRDLUS

Järgneva viie alapeatüki eesmärgiks on eelpool kirjeldatud teooria kohaselt võrrelda kahe riigi statistikat ja küsitlusandmeid. Esimene osa tegeleb metodoloogia lahti seletamisega, põhjendatud on riikide valik ning räägitud lähemalt andmetest ja nende päritolust. Teises alapeatükis on ära toodud riikides olevate parteide kirjeldus ja programmide ülevaade. Lisaks on selles ära toodud erakondade edu valimistel ja küsitlusandmetest tulenev erakondade toetus inimeste tasemel. Kolmas osa tegeleb immigrantidega. Seal on välja toodud immigrantide statistika ja majanduse kohta käivad andmed ning küsitlustest on võetud välja vastused, mis tegelevad nii põhimõtteliste immigrantide vastaste kui ka majanduslikel kaalutlustel immigrantide vastastega. Üks sissejuhatuses mainitud mõtteviisidest, miks paremäärmuslikud ideed vedu võtavad majanduskriisi aegu on taoline: majanduslikult kehvas olukorras kaovad võimalused luua uusi töökohti ning pankrotistuvad ettevõtted, see toob endaga kaasa tööpuuduse kasvamise, mis toob omakorda kaasa suurema konkurentsi igale töökohale, mis puhul võidakse muutuda vähem sallivaks väljastpoolt tulevate immigrantide osas, kes kasvatavad veelgi enam konkurentsi – seetõttu võivad paremäärmusluse immigratsioonivastased seisukohad antud hetkedel osutuda populaarseks. Sellest lähtuvalt on seotud omavahel immigratsiooni ja majanduse osa. Eelviimane osa on kirjeldamaks paremäärmuslust kui protestivormi, kus on ära toodud inimeste suhtumine riiki, selle valitsemisse ja erakondadesse. Viimane osa tegeleb kõige eelneva kokkuvõtmise, analüüsi ja järelduste tegemisega.

2.1 Riikide valikust ja andmetest

Riikide valiku puhul sai määravaks kahe kriteeriumi täitmine: majanduskriisi tugev mõju ühiskonnale ja paremäärmuslike erakondade olemasolu ning valimistel osalemine. Kriteeriumite lihtsaimaks täitmiseks oleks olnud võtta Euroopa riigid, kes vajasisid majanduskriisi ajal abi päästepaketi näol, kuid kahjuks kvalifitseerus nende seast vaid üks – Kreeka. Iirimaa puudub paremäärmuslus (Garner 2007), Hispaania paremäärmuslus on riiklikul tasandil ka puudulik, see esineb vaid Kataloonias ning sel

juhul oleks raske teha üldistavaid järeldusi (Molins ja Pardos-Prado 2009), Portugalis on paremäärmuslus valimistel saavutanud alati alla 1%-lise edu (European Election Database). Paremäärmuslike erakondade määratlemisel on autor lähtunud enda definitsioonist ning artiklites (Ellinas 2013, Pappalardo 2006, Pasarelli 2013) väljapandud liigitamisest.

Uurimiseks on kasutatud sekundaarsete allikate võrdlust. See põhineb makro- ja küsitlusandmetel. Kreeka inimeste küsitlusandmed pärinevad *European Social Survey*'st, kus leidis tulemusi nii 2008. aasta kui ka 2010. aasta kohta. Andmete tõlgendamisel on loetud üheteistpallised skaalad kolmepallilisteks, et lihtsustada ülevaadet (0-3, 4-6, 7-10). Andmebaasi on kasutatud selleks, et leida, millised seisukohad erinevatel teemadel on kahel grupil. Nendeks on viimastel valimistel paremäärmusliku erakonna poolt hääletanud ning teistele erakondadele hääle andnud, välja on jäänud vastamisest loobunud ja keeldunud variandid. Itaalia inimeste küsitlusandmed tulevad *European Value Study*'lt ning on olemas vastused 2008. aasta kohta³. Andmete tõlgendamisel on kümnepallised skaalad grupeeritud kolmeks, et lihtsustada tõlgendamist (1-3, 4-7, 8-10). Taaskord on jagunenud paremäärmuslaste valijad üheks küsitletute valimiks ja teiste poolt hääletanud teiseks. Küsitlusandmetest rääkides on välja toodud vaid aastaarv mõlema riigi puhul, eraldi viidet ei ole.

Makroandmeteks on kasutatud järgnevaid. Erakondade programmi sisu on kokkupandud erinevate akadeemiliste allikate põhjal. Valimistulemuste puhul on kasutatud *European Election Database*⁴. Välja on toodud ka numbrid Itaalia ja Kreeka sisserände kohta, mille allikaks on OECD statistika⁵ tabel välismaalaste sissevoolu kohta. OECD Itaalia andmetes on lähtutud välismaalastest, kellel on elukoha, töö, või õppimise luba ning andmed pärinevad rahvastikuregistrist ja ISTATist ehk kohalikust statistikaametist. OECD Kreeka statistika põhineb esialgse elamisloa alusel (ehk siis mitte füüsiline sisseränne vaid seaduskohane elamisloa taotlus), antud andmed pärinevad riigi siseministeeriumist. Majandusliku olukorra kirjeldamiseks on

3 Autor on teadlik, et Itaalia kohta saaks luua ka küsitlusandmetes ajalise võrdluse kasutades 2012. aasta *European Social Survey* andmeid, kuid jätab need lisamata, sest nende kohaselt on küsitletutest vaid 8 inimest hääletanud Põhja Liiga poolt. See ei ole autori arvates piisavalt suur kogus inimesi, et nende arvamuse põhjal teha üldistusi.

4 http://www.nsd.uib.no/european_election_database/

5 <http://www.oecd.org/els/mig/keystat.htm>

kasutusele võetud andmed tööpuuduse kohta, selleks, et näidata parimal viisil just rahva olukorda majanduskriisis. Ning üldlauseks hinnanguks on sisse toodud ka püsivhindades SKP muutus elaniku kohta protsentuaalselt. Antud näitajat kasutatakse riigi jõukuse näitajana, sest see kajastab keskmist reaaltulu selles riigis. Täpsemalt näitab tabel, kuidas elaniku kohta SKPst on toimunud eelmise aastaga võrreldes hinnamuutus. Seega näitajat mõjutavad SKP, rahvastiku arv ja jooksevhinnad. Tööpuuduse numbrid on saadud 15-74 aastaste isikute seast, kes on uuringunädalal töötanud, on valmis tööleilmisel kohe alustama ning otsivad aktiivselt tööd. Mõlemad majandusenäitajad on võetud Eesti Statistikaameti lehelt⁶.

Antud andmete võrdlemise põhjal saab täpsemaid järeldusi teha selle kohta, milline on majanduskriisi mõju paremäärmuslaste populaarsusele. Ideoloogia, immigratsiooni, majanduse ja protesti vaimus antud hääli aitab järgnev võrdlus välja tuua ja selgitada nende seotust majanduskriisiga. Välja ei tule põhjuslikkust vaid kaasaaitavate tegurite kohta täpsustusi. See ongi antud bakalaureusetöö laiemaks eesmärgiks.

2.2 Paremaärmusluse edu ideoloogiast sõltuvalt

a) Itaalia

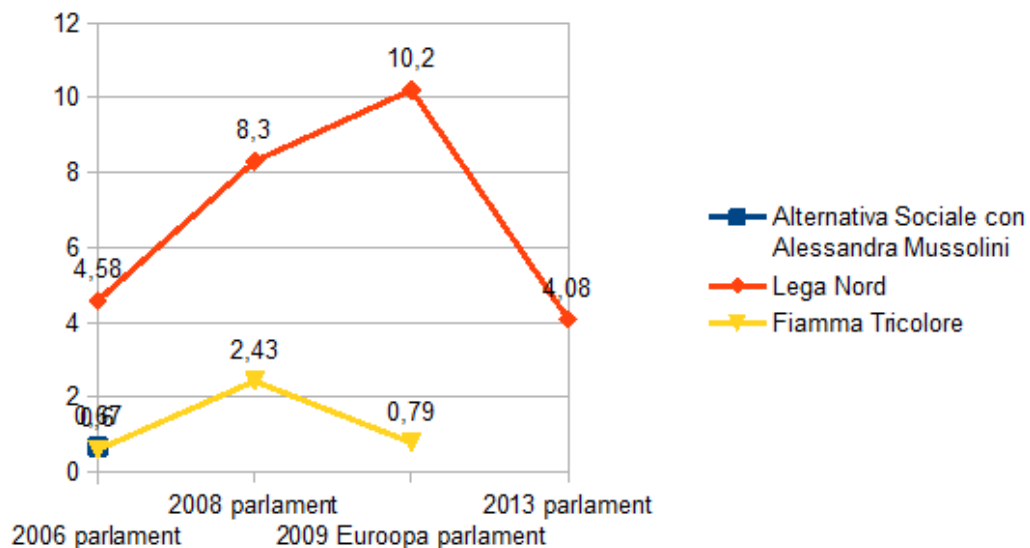
Itaalias eksisteeris veel 2006. aasta valimiste ajal kolm paremaärmuslikku erakonda. Viimasteks toimunud valimisteks 2013. aastal oli alles jäänud neist vaid üks – Põhja Liiga (*Lega Nord – LN*). Sotsialistide alternatiiv (*Alternativa Sociale con Alessandra Mussolini - AS-M*) oli paremaärmuslike erakondade liit, kelle juhiks oli Mussolini lapselaps, Alessandra Mussolini. Kuna ühtegi kohta nad valimistel ei võitnud ning edaspidi ei ole neid üldse enam pildis, ei ole nende programmi tutvustuse avaldamine siinkohal tähtis.

Põhja Liiga on pildis olnud kõikide valimiste aegu ning 2008. aastal saavutas ta ka suurema edu. Erakond on eelkõige Põhja-Itaalia regionaalne partei. Oma ideoloogias on nad eristanud ennast ühtlasi ka Lõuna-Itaaliast, pidades seal elavaid inimesi parasiitlikeks ja klannilikeks (Woods 2010:194). Antud partei puhul on ta küll ajakirjanduse ja poliitikute poolt tembeldatud paremaärmuslikuks, kuid tegelikult on ta

6 www.stat.ee

pigem piiripealne (Pasarelli 2013: 58). Põhja Liiga valijate seas on toimunud aastatega radikaliseerumine peaaegu kõigis ideoloogilistes dimensioonides⁷ (Pasarelli 2013:64).

Kolmevärviline Leek (*Fiamma Tricolore – MS-FT*) saavutas (liidus vähem äärmusliku Paremaparteiga, kes olid eraldunud Rahvuslikust Fraktsioonist) 2008. aastal väiksemat sorti edu. Antud erakond kasvas välja kunagisest Itaalia Sotsiaalsest Liikumisest (*Movimento Sociale Italiano – MSI*) eraldudes põhivoolust (Rahvuslik Fraktsioon) oma radikaalsuse tõttu (Newell 2000:482). Erakond väidab, et on jäänud lojaalseks oma fašistlikule päritolule, olles samal ajal ka populistlik ja rahvuslik (Mudde 2007:56).

1. Graafik. Itaalia paremäärmuslike erakondade vailimistulemused, koostatud European Election Database andmete põhjal

Itaalia erakond Rahvuslik Fraktsioon (*Alleanza Nazionale – AN*) oli varem tuntud ka ühe parempoolse ekstremistina, kuid 2006. aasta valimisteks ei kategoriseerita teda enam äärmuslikuna (Pappalardo 2006:480-481). Seega antud erakond ei ole vaatluse alla võetud, eriti kuna ta järgmistel valimistel ei osale ja on ümbergrupeerunud tsentristlikumaks Vabaduse Inimesteks (*Il Popolo della Liberta – PdL*). 2006. aasta valimistel saavutasid paremäärmuslikud erakonnad kokku 5.85%-lise (0.67 AS-M +0.6 MS-FT +4.58 LN) toetuse.

2008. aasta valimistel on märgata märkimisväärset tõusu, paremäärmuslikud erakonnad

⁷ Ideoloogilisteks dimensioonideks on viidatud artiklis peetud autoritaarsust, immigratsiooni-vastasust, poliitiline rahulolematust ja keskendumine alateemadele suurema pildita (*parochialism*)

saavutasid 10.53%-ilise toetuse. Samal aastal ühinesid valimistel Kolmevärviline Leek ja Pareem (*La Destra – LD*), kellest esimene on äärmusesse kalduvam kui teine. Kuigi koguti toetuseks kahe peale üle kahe protsendi, ei aidanud see neid üle lävepakust ja parlamenti ei pääsetud. Antud valimistel ei saavutanud edu vasakäärmuslased oma Vikerkaare Liiduga (*La Sinistra – l'Arcobaleno – SA*), mistõttu jäid nad esmakordselt peale sõjaaegses valimisteajaloos parlamendist välja (Wilson 2009:215).

2009. aasta Euroopa parlamendivalimistel oli Kolmevärvilise Leegi edu võrreldav parlamendi valimisteks moodustatud koalitsioonieelsete tulemustega, samal ajal kui oma edu kasvatas Põhja Liiga. Kokku saavutasid paremäärmuslased toetuse 10.99%.

2013. aastaks on paremäärmusluse edu taandunud, järgi on jäänud vaid üks erakond, kes saavutas valimistel 4.08% häältest. Antud valimistele oli lisandunud uus konkurent. Beppe Grillo Viie tähe liikumise partei (*MoVimento Cinque Stelle – M5S*) oli peamiseks häälteröövijaks erakondadelt. Kõik erakonnad tundsid populaarsuse vähenemist, mis näitas, et valijad on kaotanud usalduse traditsioonilistesse erakondadesse. (Di Virgilio 2014:371)

2008. aasta küsitlusandmete kohaselt on vastanud 63 inimest, et hääletaksid Põhja Liiga poolt, 13 valiksid Kolmevärvilist Leeki ning 717 valiksid teisi. Paremäärmuslikke erakondi valinute seast leidsid 41 protsenti, et asetuvad parem-vasak skaalal keskele, ning 59% paigutaks ennast paremale. Teisi erakondi valinute seast leiavad 33%, et nad on vasakul, 47%, et nad on keskel ning 20%, et nad on paremal.

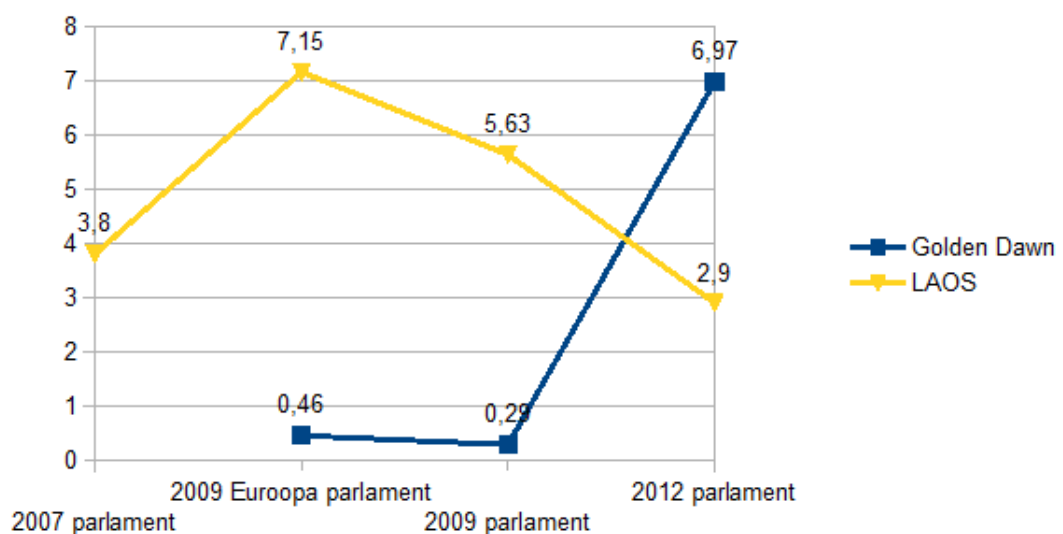
2008. aastal ja 2009. aastal saavutasid paremäärmuslased eesotsas Põhja Liigaga erakordse tulemuse võrreldes ülejäänud aastatega. Sama aasta küsitlusandmete seast on näha, et tegelikult nende valijad ei pea end täiesti parempoolseteks. Seega on valitud pigem erakonna programmi järgi kui enda vasak-parem ideoloogia järgi. Valimistulemused kajastavad seega ühiskonnas toimunud ilminguid.

b) Kreeka

Kreekas eksisteerib kaks paremäärmuslikku erakonda. LAOSest (*Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός – ΛΑ.Ο.Σ*) ja Kuldsest Koidikust (*Χρυσή Αυγή – ΧΑ*) võib pidada just viimast radikaalsemaks. LAOS on Kreeka jaoks üks esimesi paremäärmuslike vaadetega erakondi. Algusest peale on ta sarnane olnud Lääne-Euroopa

paremäärmuslikele parteidele oma rahvusliku ideoloogia, populistliku retoorika, immigratsioonivastasuse, ksenofoobia ja antisemiitlike vaadete poolest (Ellinas 2012:197). Sotsiaalsete probleemide poolest väidab partei end ise olevat vasakpoolne ning rahvuslike poolest parempoolne.

Kuldne Koidik on teiseks erakonnaks ja see on juba oma sümboolika poolest identifitseerinud end neofašistlikku parteina – kasutades natside tervitusi, haakristile sarnanevat logo, rõhudes juudi ja teiste rahvuste vastasusele ning korraldades sotsiaalabi vaid kreeklastele (Toloudis 2014:39). Antud erakond loodi juba 1983. aastal, kuid oli poliitiliselt soikunud ning hakkas aktiivsemalt tegutsema alles 90ndatel (Ellinas 2013:543). Kuldne Koidik on enamjaolt üpris tavapärane paremäärmuslik erakond. Ta keskendub immigratsioonivastasusele, rahvusluse kaitsele, antisemiitlikele ideedele ja ksenofoobiale. Erakonda eristab tugev vajadus oma rahvusvaluuta järele, mida nad on seostanud rahvusliku identiteediga ja lisaks sellele, rõhutakse inimese bioloogilisele pärinevusele (Ellinas 2013:550). Demokraatlikust kontekstist viib neid välja nende ideoloogia elluviimine vägivalla abil (immigrantide peksmised, nende äride lõhkumine) ja soov kaotada ära parteid, soovitakse ka kustutada Kreeka riigivõlg (Ellinas 2013:550-551). Erakonna jaoks on ka oluline ehitada üles oma rahvuslik majandus sõltumata rahvusvahelistest korporatsioonidest ja teistest riikidest (Toloudis 2014:42). Antud erakonna tegevuspind oleks ideaalis väljaspool demokraatiat.

2. Graafik. Kreeka paremäärmuslike erakondade valimistulemused, koostatud European Election Database andmete põhjal

Kuldne Koidik osales juba 2009. aasta, aga tulemuseks registreerus vaid 0.46% (Ellinas 2013: 543). LAOS loodi 2000. aastal (Ellinas 2013:547). LAOS kasvatas oma edu 2009. aastal luues endast niššierakonna, kes oponeerib immigrantidele ja keda ei mõjuta peavoolu erakonnad (Gemenis 2010:359). Koguprotsentuaalselt kasvas paremäärmuslaste edu valimistel majanduskriisi eelsest 2007. aasta 3.8%-st 2012. aasta 9.87%-ni⁸. Ühtlasi võib märgata üleüldist ühiskonna radikaliseerumist. 2007. ja 2009. aastal said enamus häälest tsentristlikud Uued Demokraadid (Νέα Δημοκρατία - ND) ja Panhellenistlik Sotsialistlik Liikumine (Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα - PASOK), aga 2012. aastaks on nende toetus kahanenud ja kasvanud on nii paremäärmuse toetus kui ka vasakäärmuse toetus Vasakäärmuse Koalitsiooni (Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς - SYRIZA) näol.

Küsitlusandmete põhjal valisid 2008. aastal koostatud andmete järgi viimastel valimistel 49 inimest LAOSi ning 1254 andsid oma hääle teistele erakondadele. Lisaks ütlesid ka 0.5% teiste erakondade hääletajatest, et hetkel tunnevad, et nende jaoks lähim erakond on LAOS. Ideoloogiliselt vasak-parem skaalal paiknemisest tundsid paremäärmusluse poolt hääletajad, et neist 64% liigitaksid end parempoolseks ning 36% asuksid keskel. Muude erakondade valijatest asetusid 21% vasakul, 53% keskel ning 26% paremal. 2010. aastal koostatud andmete põhjal valisid küsitletud viimastel valimistel LAOSi 53, Kuldset Koidikut 3 ja teisi erakondi 1211 inimest. Teiste erakondade valijate seast tundsid, et nende jaoks lähim erakond on paremäärmuslik 0.5% vastanuist. Vasak-parem skaalal paiknemise puhul leidsid paremäärmusliku erakonda valinud, et 2% neist on vasakul, 39% keskel ning 59% paremal. Teiste erakondade valijad tunnetasid, et neist 20% asub vasakul, 54% keskel ning 26% paremal.

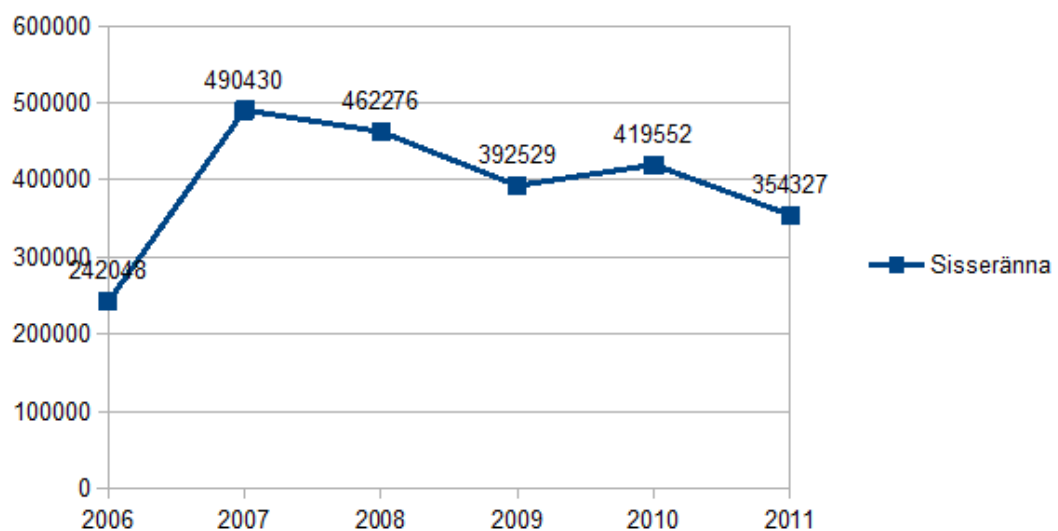
Võrreldes mõlemaid andmeid on enam paremäärmuslikele hääle andnud liigitanud end pigem keskele ideoloogiliselt, samal ajal kui teistele erakondadel hääle andnud inimeste ideoloogiline asetsemine on jäänud enamvähem samaks. Mõlemal aastal on küsitluste valimis olnud enamjaolt LAOSi valijad, seega võib märgata, et antud partei valijaskond on muutunud vähem radikaalseks aastatega. 2012. aasta parlamendi valimisteks kaotasid nad valimistel suurelt ning edu oli saavutanud radikaalsem Kuldne Koidik. Ühtlasi olid nad ennast enne kuulutanud *bailout* programmi pooldajateks, kuigi rahva

8 Kuldse koidiku 6.9% annab neile 18 kohta 300-liikmelises parlamendis. LAOS ei pääsenud üle 3% lävendi.

seas see nii suurt poolehoidu ei saanud, nagu võib valimistulemustest järeldada. Kuldne Koidik jäi aga programmi kindlaks vastaseks tuues välja, et riigi majandus peaks olema rohkem eraldi Euroopa omast. Järelikult suutis üks erakond teise hääled üle lüüa tänu radikaalsemale meelestatusele. Samaks on jäänud küsitlusandmetes protsent nendest inimestest, kes tunnetavad lähedust pigem paremäärmusliku erakonnaga, kuigi eelmistel valimistel ei valinud neid.

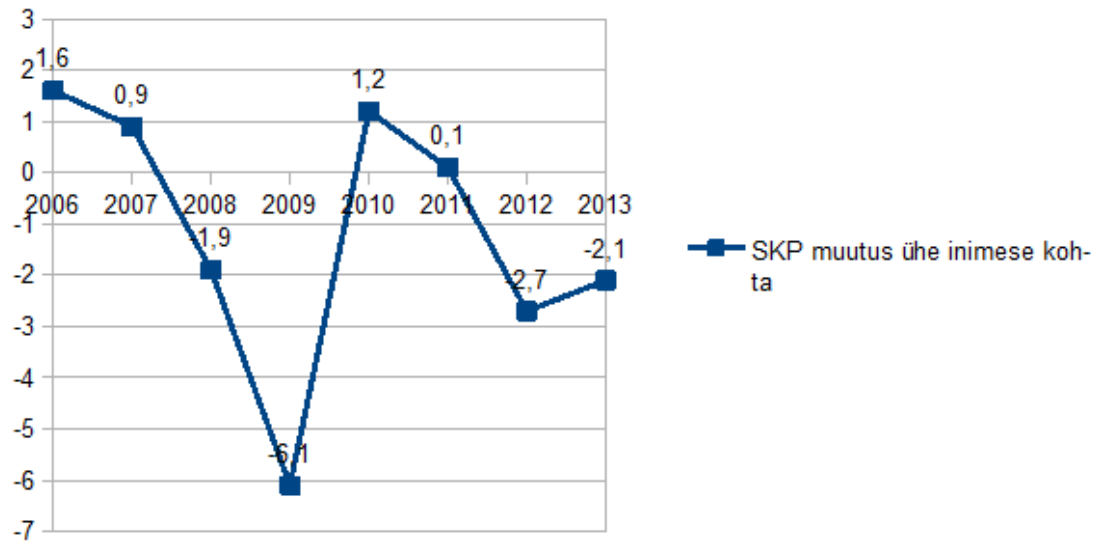
2.3 Paremäärmusluse edu immigratsioonist sõltuvalt

a) Itaalia

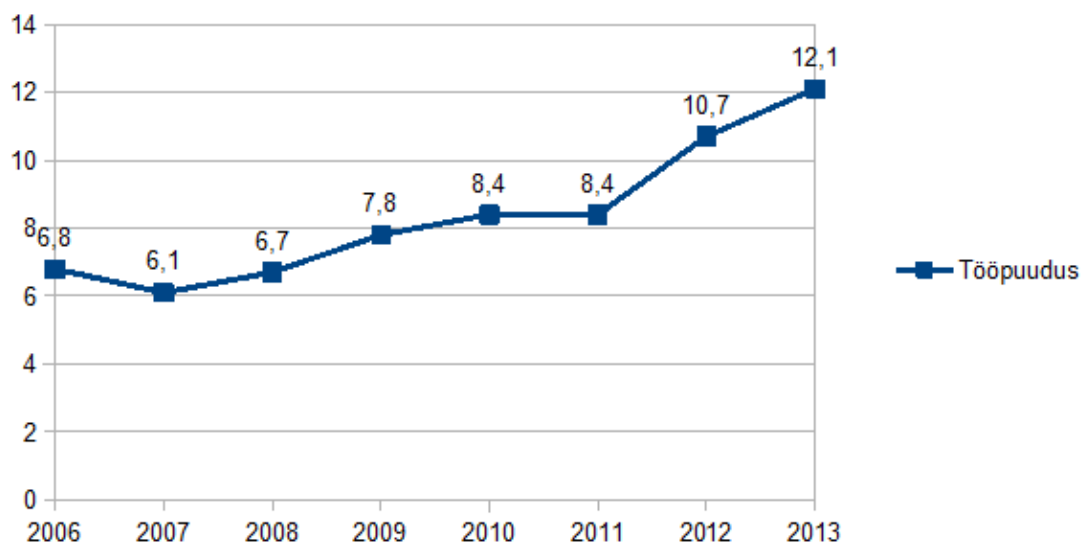
3. Graafik. Itaalia sisserändajate arv aastatel 2006-2011, koostatud OECD andmete põhjal

Itaalia immigratsioon oli vahetult enne kriisi hüppeliselt kahekordistunud, näidates edaspidi pigem mõõdukalt langevat trendi, püsides siiski kõrgemana kui 2006. aastal. Seega võib antud ajaperioodi raames rääkida kasvanud immigratsioonist. 2007. aastal toimunud tõus sisserändajate arvus võib olla ka poliitiliselt oluliseks faktoriks, sest oldi olukorras, kus oli kahekordselt suurenenud aastane välismaalaste sissevool ning kindlasti ei jäänud nii suur tõus itaallastele märkamatuks.

4. Graafik. Itaalia majanduskasvu näitaja: Püsivhindades SKP kasvutempo muutus elaniku kohta, koostatud Eesti Statistikaameti andmete põhjal

Itaalia puhul on näha suurt langust 2009. aastaks ning peale mõningast tõusu järgnevalt, on 2010. aastast taas toimunud majanduses langemine kuni 2012. aastani. Kriisile eelneval ajal oli näitaja pigem vähe positiivne.

5. Graafik. Itaalia tööpuuduse protsent aastatel 2006-2013, koostatud Eesti Statistikaameti andmete põhjal

Riigis on tööpuudus majanduskriisi ajal kasvanud, tõustes stabiilselt 2007. aastast alates poole protsendi kuni ligi ühe protsendi võrra 2011. aastani. Sellest punktist edasi on

tööpuudus kasvanud juba jõudsamalt – aastast ligi 1.5 kuni 2 protsenti. Majanduskriisi algusest kuni viimaste andmeteni on töötute arv kasvanud 4% võrra. See pole küll ülemäära kõrge kasv, kuid siiski märgatav.

2008. aasta valimiste kampaania ajal võttis Itaalia suurim paremäärmuslik erakond Põhja Liiga tugeva immigratsiooni vastase seisukoha oma silmatorkavate plakatitega, millel oli peal kirjas: „Ameerika indiaanlased andsid järele immigratsioonile ja nüüd elavad nad reservaatides.”⁹ (Woods 2010:189). Antud plakatiga nad rõhutasid, et on olemas ehtsad põhja-itaallased ja „muud“. Erakond rõhus sellega inimeste immigratsioonivastasusele ja võis sellest saada abi oma toetajaskonna suurendamisele. Partei enda poolt välja antud ajaleht on alati tihti välja toonud immigratsiooni kui probleemi ja märgib ära kõik immigrantide poolt kordasaadetud kuriteod – mustlasi ning Albaania ja Aafrika immigrante süüdistatakse kuriteolaine põhjustamises Põhja-Itaalias (Woods 2010:208). Ühtlasi väidavad erakonna liidrid, et ei olegi võimalik immigrante assimileeruda, sest kultuurid on fundamentaalselt erinevad.

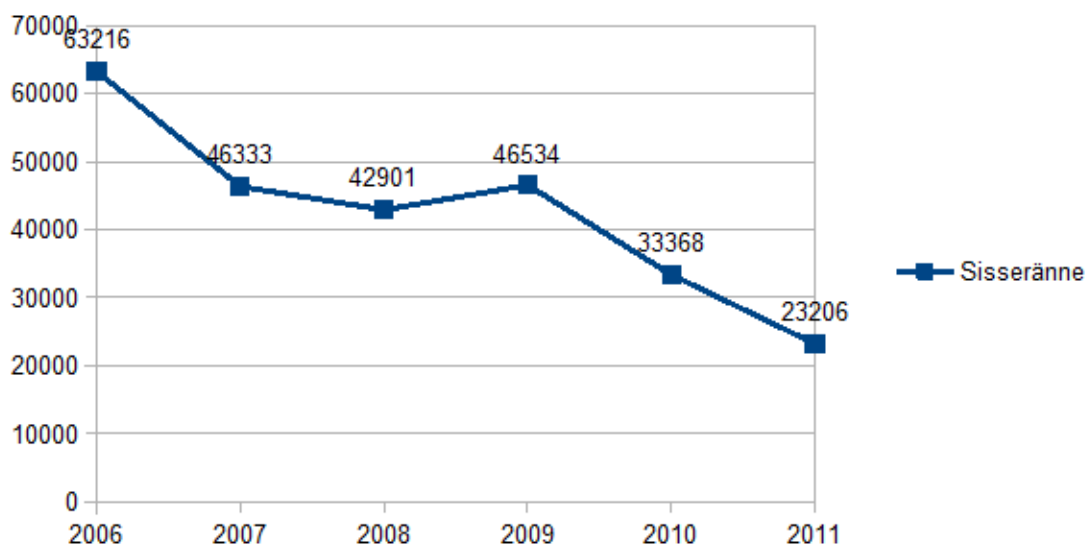
2008. aasta küsitlusandmete järgi tunnistasid 3% paremäärmuslaste valijatest, et on töötud ning sama tunnistasid 7% teiste valijatest. Töökohtade vähesust itaallaste seas tundsid 77% esimeste valijatest ning 51% teiste valijatest. 2008. aastal 88% paremäärmuslike erakondade valijatest leidsid, et on kindlasti nõus ja nõus väitega, et immigrante on riigis liiga palju. Väite puhul jäid erapooletuks 9%, ülejäänud ei olnud nõus. Teiste erakondade valijate seast kindlasti nõustusid ja nõustusid väitega 53%, kahevahele jäi 24% ning 23% arvas, et immigrante ei ole liiga palju. 61% paremäärmusele hääle andnute jaoks koormavad immigrandid riigi sotsiaaltoetustesüsteemi. Teiste erakondade toetajate seas on vastavaks protsendiks 27%. Vaid 4% äärmuslaste toetajatest leidis, et nad ei koorma ning 31% teiste erakondade toetajate seast arvas sama. Küsimuse peale, kas immigrandid võtavad ära itaallaste töökohti arvas 40% äärmuse valijatest, et seda nad teevad, samal ajal kui teiste valijate seas nõustusid sellega 19%. Töökohtade ära võtmist ei toimu 16% ekstremistide valijate ning 41% teiste valijate arvates.

Andmete eesmärgiks on olnud välja tuua kui suur vastuseis on immigratsioonile ning kas see on põhimõtteline või ajendatud majanduslikust vajalikkusest. Itaalias on püsinud

9 Vabatõlge viidatud artiklist: *'American Indians had submitted to immigration and now they live on reservations'*

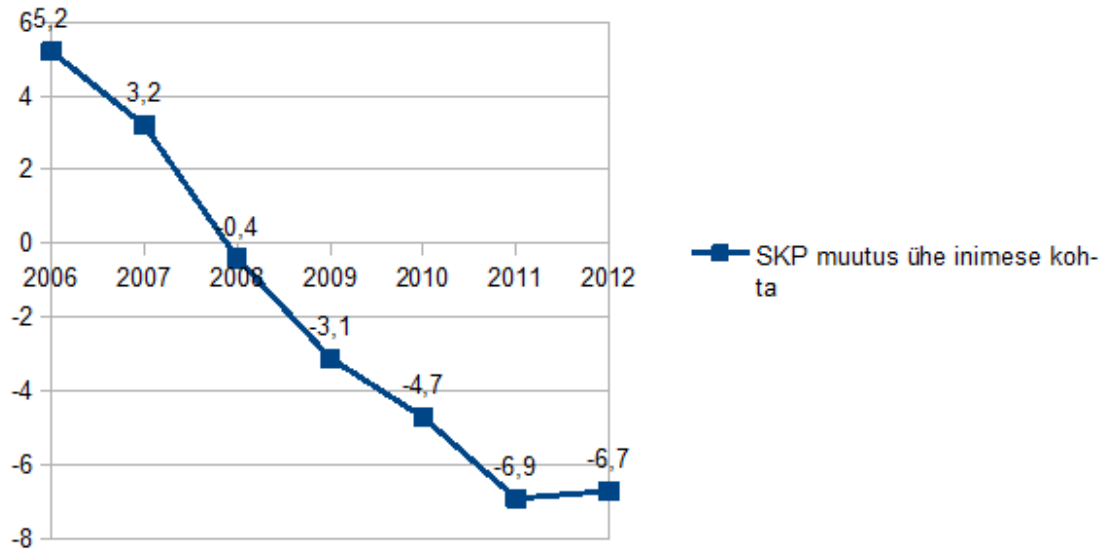
töötuse kasv enam-vähem samal tasemel alates kriisi algusest. Reaalmajandust näitavas indeksis on näha aga suurt langust, mis toimus alates 2007. aastast kuni 2009. aastani. Seega kriisi alguse poole sattus majandus kõva löögi alla ning järgnevalt suutis veidi taastuda, kuigi see ei tule välja rahva enda tasemel, ehk tööpuuduse statistikas. Immigratsiooni osas kasvas sissetulijate arv kahekordselt jäädes ka järgneval aastal üsnagi suureks. 2008. aasta küsitlusandmetest tuleb ka välja, et vaid veerand vastajatest leidis, et immigrante ei ole liiga palju. Töökoha pärast olid mures 40% paremäärmuslaste valijatest, ehk nende seas ei olnud põhiliseks mureks kartus, et immigrantide tõttu jääb itaallastele töökohti väheks, kuigi see oli siiski oluline probleem. Tähelepanuväärselt töökohtade vähesusega nõustus 77% nende valijatest. Immigrandid olid pigem probleem omaette, kui otseselt majandusega seotud. Hoiak nende suhtes oli kehv tänu nende suurele arvule. Kaudselt võib siiski spekuloida, et ehk oli seisukoha tekkimisel oma osa mängida ka majandusel, sest reaalmajanduse näitaja oli antud ajaperioodil kehvem.

b)Kreeka

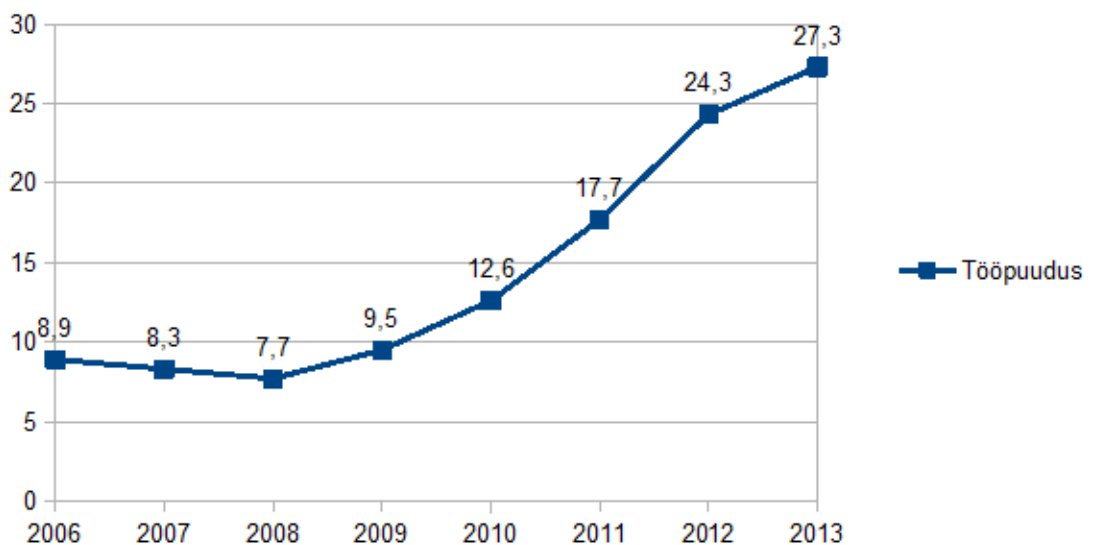
6. Graafik. Kreeka sisseränne 2006-2011 aastatel, koostatud OECD andmete põhjal

Kreekas asus majanduskriisiga sisserändajate hulk kahanema. Langedes esialgu kolmandiku võrra ning viimaste andmete põhjal veel enam poole võrra. Immigrantide arv on seega riigis aina kahanenud, olles vaid kolmandiku majanduskriisile eelnevast aastast. Eriti järsult hakkas antud statistika kahanema peale 2009. aastat.

7. Graafik Kreeka majanduskasvu näitaja: Püsivhindades SKP kasvutempo muutus elaniku kohta, koostatud Eesti Statistikaameti andmete põhjal

Kreekas algas reaalmajanduses langus 2006. aastal olles kõige suurem 2007-2009 aastal, ka 2010-2011 langus oli samas klassis. Alles 2012. aastaks on toimunud muutus, kukkumine on pidurdunud ning toimus vähene stabiliseerumine. Näitaja jäi samal ajal endiselt negatiivseks.

8. Graafik. Kreeka tööpuuduse protsent aastatel 2006-2013, koostatud Eesti Statistikaameti andmete põhjal

Kreeka tööpuudust suudeti kriisi algus aastatel hoida veel normide piires, kuid hiljem tuli kriisi ulatus tõsiselt välja ning esialgne number mitmekordistus. 2010. aastast hakkas tööpuudus kiirema tempoka kasvama ning viimaste ametlike andmete järgi on kulminatsiooniks 27.3%, mille kohaselt on ligikaudu neljandik ühiskonnast töötud.

Parteide poliitika poolest toob Ellinas (2012) välja LAOSele kõige omase punktina immigratsioonivastasuse, selles teemas on aga partei oma seisukohtade poolest muutunud pigem mõõdukaks, ühtlasi on neil ka tugev välispoliitiline seisukoht Küprose, Türgi ja Makedoonia osas. 2009. aastast poliitiliselt tugevnenud Kuldne Koidik on aga endiselt rangelt immigratsiooni vastane. Nad on sisserändajate vastased rõhudes Kreeka päritolule ja selle bioloogilisele järgnevusele. Lisaks sõnadele on antud erakond ka immigratsioonivastasust näidanud tegudega¹⁰.

2008. aastal leidsid 76% paremäärmusliku erakonna poolt hääletanutest, et ei ole rahul praeguse majandusliku olukorraga, 22% ei olnud ei rahul ega mitterahul ning vaid 2% olid rahul. Teistele erakondadele toetuse andnutest ei olnud rahul 73%, 23% jäid keskele ning 4% olid rahul. Samal aastal leidis ka küsimus: kui tõenäoline, et pole leibkonnal piisavalt raha järgmise 12 kuu jooksul, millele paremäärmuslasi valinud vastasid 51% ulatuses, et see, ei ole kindlalt või peaaegu üldse tõenäoline, 49% leidsid, et see tulemus on tõenäoline või täiesti kindel. Muid erakondi valinute seast pidasid seda olukorda ebatõenäoliseks 55% ning 45% arvasid, et see on kindel või tõenäoline. Küsitlusandmetest lähtuvalt tunnetavad 76% paremäärmuslike erakonna valijatest, et immigratsioon on riigi majandusele mõjunud halvasti, 22% arvab, et see ei ole mõjunud ei halvasti ega hästi ning 2% leiavad, et see on olnud hea. Teiste erakondade valijate seast on vastavad protsendid 53%, 36% ja 11%. Küsimusele, kas immigrandid teevad riigist halvema või parema elukoha vastasid LAOST valinute seast 77%, et halvema ning 23% ütlesid, et ei halvem ega parem. Teiste erakondade valijate seast arvasid 56%, et on halvem, 37% ei halvem ega parem ning 7% leidsid, et riigist saab tänu immigrantidele parem elukoht. Paremäärmuslike erakondade valijate seast leidsid 2%, et vaestest Euroopast väljaspool asuvatest riikidest võib lubada immigrante palju või mõned. 98% neist arvasid, et tuleks lubada kas vähesed või üldse mitte kedagi. Muude erakondadele

10 Näited: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-24363776>, <http://www.businessinsider.com/bbc-newsnight-report-on-golden-dawn-violence-2012-10>,
<http://www.theaustralian.com.au/news/world/golden-dawn-brings-wave-of-violence/story-fnb64oi6-122651502034#>

hääle andnute seast 12% leidsid, et võib lubada palju või mõned, ning väheseid või üldse mitte kedagi laseksid 88% oma riiki.

2010. aastal leidsid 89% paremäärmuslaste valijatest, et ei ole rahul majanduse olukorraga, 11% arvasid, et olukorraga ei anna olla ei rahul ega mitterahul. Teistele erakondadele toetuse andnute seast nõustused eelneva enamusega ka 89%, nende seast ei olnud rahul ega mitterahul 10% ning rahul oli 1%. 43% paremäärmuste valijatest tundsid, et leibkonna sissetulek on olnud viimasel kolmel aastal väiksem, samal ajal kui teiste erakondade valijate seast tundsid seda 53%. Paremäärmuslikule erakonnale hääle andnute seast 82% on arvamusel, et immigratsioon on olnud halb majandusele, 16% arust pole see olnud ei halb ega hea ning 2% peavad mõju pigem heaks. Nende samade isikute seast arvavad 82%, et immigrandid teevad riigist halvema elukoha, 14% arust ei ole see halvem ega parem ning 4% leiavad, et riik oleks parem elukoht. Teiste erakondadele hääle andjate seast leiavad 59%, et immigratsioon on halb majandusele, 33% ei kaldu kummalegi poolele ning 8% jaoks on see hea. Immigrandid teevad riigist halvema elukoha arvavad 66% muude erakondade valijad, 29% ei arva, et see oleks halvem ega parem ning paremaks peavad riiki elukohana 5%.

Rahulolematus riigi majandusliku olukorraga on küsitlusandmete kohaselt kasvanud kahe aastaga kõigi erakondade valijate seas. 2008. aastal ehk kriisi algusajal, siis kui tööpuudus oli pigem madalam ning ka reaalmajanduse näitaja oli vaevalt negatiivne, arvasid enamvähem pooled mõlema erakonna valijate seast, et järgmisel aastal võib leibkonnas tekkida probleeme finantsilise hakkama saamisega. 2010. aastal kui kriis oli täies hoos leidsid vähem kui pooled paremäärmuslaste valijatest, et leibkonna sissetulek oli kahanenud ning samal arvamusel olid rohkem kui pooled teiste erakondade valijatest. Kuigi sisserändajate arv on aastatega kahanenud on paremäärmuslikku erakonda valinute seast kahe aastaga halvenenud arvamus immigratsiooni mõjust majandusele. Samal ajal on ka kahanenud sama arvamus teiste erakondade valijate seas umbes sama võrra. Lisaks leitakse rohkem, et immigrandid teevad riigist halvema elukoha kõigi valijate seas. Suurt muutust ei ole ka toimunud vaestest Euroopast väljastpoolt riikidest immigrantide ootuses. Seega ei sõltunud arvamus mitte immigrantide arvust vaid sotsiaalmajanduslikest tingimustest. Riigi majanduslikud näitajad on aastatega läinud kasvavalt kehvemaks. Majanduslikult kehvajal ajal nähakse immigrantides probleemi.

2.4 Paremäärmusluse kui protestivormi edu

a) Itaalia

Antud riigis on paremäärmuslikule erakonnale toetust näidates raskem rääkida protestihäältest, sest põhiline paremäärmuslik häältekoguja on võimalusel alati astunud koalitsioonivalitsusse Berlusconi erakonnaga.

2008. aasta küsitluse järgi pidasid parlamenti palju või enam-vähem usaldusväärseks 36% kõikide erakondade valijatest. 64% arust ei olnud see väga usaldusväärne või ei olnud see lausa üldse usaldusväärne. Valitsust peeti enam-vähem või täitsa usaldusväärseks 43% paremäärmuslasi valinute seas ning 31% teisi valinute seas. Poliitilistesse parteidesse on olemas usaldus või on see enam-vähem olemas 12% paremäärmuslasi valinute seas. Teiste erakondade valijate puhul on antud statistikaks 18%. Seega parlamendi puhul on kõigi erakondade valijate seast umbes kolmveerand mitteusaldavad. Valitsust peavad paremäärmuslased aga usaldusväärsemaks kui teised, samal ajal kui poliitiliste parteide puhul on olukord vastupidine kuigi mitte samades mõõtmetes.

Küsitlusandmete kohaselt eksisteerib platvorm riigi poliitika kritiseerimisele, kuid kuna Põhja Liiga on endast pigem jätnud mulje, kui partei, kes on alati valmis koalitsiooni astuma, ei ole just väga tõenäoline, et nemad asuksid süsteemi vastu võitlema. Kuigi paremäärmusi valinud inimesed on pessimistlikumad institutsioonide usaldamise suhtes, ei ole tulemused aga niivõrd erinevad. 2008. aastal asus Põhja Liiga koalitsiooni Berlusconi valimiste järgselt ning eelnevalt ei oldud valitsuses. Sellest tulenevalt võis nende valijate arvamust valitsusest teistest kehvemaks muuta asjaolu, et nende poolt eelistatud erakond ei olnud eelnevalt valitsusse kaasatud.

b) Kreeka

Protestihäältaajate seas on LAOS varasemalt olnud eriti populaarne (Ellinas 2012). Põhjuseks, miks viimastel valimistel eelistati radikaalsemat Kuldset Koidikut võib olla, et inimesed, kellelt häáli võis loota olid peamiselt protestihäältajad. LAOS ei saanud nende toetusele loota, sest erakond oli andnud toetuse Euroopa *bailout* programmile (Toloudis 2014:42). Enamus potentsiaalsetest valijatest, aga eelistasid antud programmi

mitte toetada valimistulemuste järgi.

2008. aasta küsitlus uuris inimestelt kui suur on nende usaldus parlamenti ja poliitilistesse parteidesse. Paremaärmust valinud inimeste seas puudus usaldus vastavalt 57% ja 89%. Usaldus oli olemas parlamenti vaid 6% ja erakondadesse 2%. Teiste valijate seas puudus usaldus 48% ning 68%. Parlamenti usaldas 15% ja erakondi 4%. Valitsusega olid rahuolematud 71% paremaärmuslaste valijatest ning ülejäänud ei olnud sellega ei rahul ega mitterahul. Teiste erakondade valijatest olid rahul 9%, rahul ega mitterahul olid 26% ning täiesti institutsiooniga mitterahul olid 65%.

2010. aastal oli paremaärmuslasi valinute usaldus parlamenti 4%, 16% jaoks ei olnud see ei usaldatav ega mitte usaldatav ning 80% jaoks puudus usaldus. Teiste poolt valijate seas olid vastavad numbrid 7%, 22% ja 71%. Poliitilistesse parteidesse puudus usaldus 91% paremaärmuslaste ja 80% muid erakondi valinute seas. Usalduse ja mitteusalduse vahel oli 9% paremaärmuslastest ning 16% teiste valijatest. Vaid 4% muude erakondade valijatel eksisteeris usaldus parteidesse. 93% paremaärmuslaste valijatest ei ole rahul valitsusega, ülejäänud on kahe vahel. Teiste erakondade valijate seast on rahul 5%, 20% on keskel ning 75% on rahulolematud.

Parlamendi vastu on kahanenud usaldus kõikide valijate poolt paari aastaga ligi poolekordselt. Parteide vastu puudus laialdane usaldus mõlemal korral, olles paremaärmuslaste puhul siiski märgatavalt kõrgem. Ka valitsusega rahuolematuse kasvas jõudsalt kõigi valijate seas. Kummalgi korral ei olnud keegi paremaärmuslaste valijatest rahul valitsusega. Sellest, et inimesed olid valitsusega rahulolematud juba eelnevalt võis tuleneda ka 2012. aasta LAOSi kaotus valimistel. Nimelt oli erakond eelnevalt *bailout* programmi toetamisega valitsuse tööd valideerinud ja võis seeläbi kaotada rahulolematute hääled.

2.5 Analüüs riikide andmete põhjal

Paremaärmuslaste edule kaasaaitavaid tingimusi on ülalpool punktides kirjeldatud. Lõplikult nende populaarsuse kasvu täpsemates põhjustes mingil ajaperioodil on võimatu kindel olla. Makroandmete ja küsitlusandmete põhjal on aga siinkohal välja toodud mõned üldistused paremaärmuslaste ja majanduskriisi vahelise sideme kohta.

2008. aasta ja 2009. aasta olid kõige edukamad valimisaastad Itaalia paremäärmuslaste seas majanduskriisi senisel ajaperioodil, samal ajal oli ühiskond elanud 2006-2007 läbi olulise hüppe immigrantide arvus ning majanduslik seis oli 2009. aastaks suurimas madalseisus. Tööpuudus on aastatega ühtlaselt kasvanud näitamata erilisi muutustrende paremäärmuslastele edukal ajal. 2008. aasta kampaanias oli immigratsiooni teema tõsiselt ette võetud Põhja Liiga poolt. Eelnev immigratsiooni hüppeline kasv ja probleemi selge püstitus võis seega olla suureks abiks nende platvormile toetajate leidmisel.

2008. aastal tehtud küsitlusandmete põhjal leidsid 88% paremäärmuslaste valijatest, et immigrante on riigis liiga palju, samal ajal kui majanduslikel põhjustel seda arvasid 61% seisukohalt, et nad koormavad sotsiaalsüsteemi ning 40% leidsid, et immigrandid võtavad itaallaste töökohad ära. Need 40% asetuvad seega ülalpool kirjeldatud täpsemasse tööhüpoteesi, et majanduskriisi tõttu kasvab paremäärmuslaste edu, sest kohalikud hakkavad kartma, et immigrandid võtavad neilt töö ära. Samal ajal on märkimisväärne, et neist töötuid oli vaid 3%, seega põhines hirm pigem kättesaadaval informatsioonil kui vastajate sotsiaalmajanduslikul tegelikkusel.

2008. aastal kui Itaalias saavutasid paremäärmuslased erakordselt suure edu parlamendi valimistel, oli vasakäärmuslaste edu üsnagi väike. Vasakäärmuslaste nõrga koalitsiooni puhul eelistasid ekstremistlikud valijad see aeg valida hoopis paremäärmuslastest Põhja Liigat. See tuleb välja nende suures edukuses Emilia-Romagnas, kus eelnevalt ei mindud kaasa nende propagandaga ja eelistati vasakpoolsemat poliitikat. (Pasquino 2008:352-353) Antud aastal haarati ka teiste erakondade poolt hääletajaid, isegi vasak-parem poliitilise spektrumi teist poolt eelistanuid, tänu tugeva immigratsiooni probleemi püstitamise abil.

2013. aasta valimisteks oli kahanenud paremäärmuslasi toetanute arv tagasi poole võõra. Antud valimistel oli tekkinud uus erakond, kes lubas mitte koos töötada teistega. Beppe Grillo ja Viie Tähe Liikumine oli protestihäälte koguja. Protestihääli oli juba varasemalt ühiskonnas suhteliselt palju – 2008 küsitlusandmete kohaselt ei olnud kolmveerand rahul parlamendiga (2008. asuti koalitsioonis parlamenti, eelneval perioodil seda ei oldud) ning poliitiliste parteidega olid rahulolematud üle 80% valijatest. Kuid antud toetuse realiseerimine paremäärmuslike erakondade jaoks oleks suhteliselt võimatu olnud arvestades, et suurima toetuse saaja Põhja Liiga läks alati võimalusel koalitsiooni Berlusconi erakonnaga ja seega oli valijate jaoks näiliselt

süsteemisisene erakond. Sellest tingitult võisid osad paremäärmuslaste endistest toetajatest valida uut erakonda, sest ka nende seas olid kõrged rahulolematuse protsendid valitsemise institutsioonide kohta.

Kreekas on paremäärmuslaste edu parlamendi valimistel olnud pidevas kasvutrendis alates majanduskriisi algusest. Samal ajal ühiskonnas immigratsiooni näitajate kohaselt on sisserändajate arv aastatega pigem kahanenud ning seega otsest sõltuvust sisserändajate kasvu arvelt välja tuua ei anna. Samal ajal on aga majandus samas tempos halvenenud paremäärmuslaste edukusega.

2008. aasta küsitluse kohaselt tuli välja, et enamikke paremäärmuslasi valinute arvamus ühtis teemal, et immigrandid on teinud riigist halvema elukoha ning, et nad on olnud majandusele halvad, olles vastavalt 77% ja 76%. Sama suur oli ka majandusega rahuolematuse nende seas, olles umbes 73% juures. Oma leibkonna hakkama saamise pärast järgneva aasta jooksul kartsid pooled. Hirm immigrantide ees ja kartus, et nad mõjuvad majandusele laastavalt oli seega põhjenduseks ligi kolmveerandile paremäärmuslaste valijatest.

2010. aastal on küsitlusandmetest lähtuvalt muutunud ühiskonna hoiak veel negatiivsemaks immigrantide suhtes. Antud perioodiks leidsid juba 82% inimestest, et immigratsioon teeb riigist halvema elukoha ning sama suur hulk leidis ka, et immigratsioon on majandusele halvasti mõjunud.

Kreeka paremäärmuslastest on Kuldne Koidik suutnud kõige paremini realiseerida majanduskriisi tingimustes protestihääletajate toetuse. Erakond on avalikult toetanud valitsusele vastaseid poliitikaid, eriti vastu seistes Euroopa *bailout* programmile. Oma tegudes on nad ka immigrantide vastase vägivalla lainega näidanud, et demokraatlik tegevusraamistik ei ole neile oluline. Seega ka institutsioonide vastased protestihääletajad võisid olla nende poolele hoidjad. Kahjuks puuduvad küsitlusandmed 2012. aasta kohta, et teha järeldusi, kui suur hulk paremäärmuslaste valijatest on kaotanud usalduse parlamenti. Varasemate aastate andmed näitavad aga kasvutrendi. Üle 20% suurenes nende inimeste hulk, kes leidsid, et parlament ei ole väga usaldusväärne. Ühtlasi kasvas ka väiksemas ulatuses usaldamatus poliitiliste erakondade vastu.

Seega küsitlusandmed on korrelatsioonis riigi statistikaga näidates pidevat langust. Kreeka puhul ei tule välja põhimõttelist ja majanduslike põhjustel immigrantide vastast

eristust. Paremäärmuslike erakondi valinud inimeste seast on sama hulk inimesi kindel, et immigrandid teevad riigist halvema elukoha ja, et nad on halvad majandusele ning seda mõlemal küsitlusperioodil.

Itaalias 2008-2009 paremäärmuslaste edu tagamaid võib otsida kasvanud immigratsioonis ja paremäärmuslike erakondade kiires reaktsioonis antud probleemile tähelepanu suunamisel ja propaganda tegemisel. Kreeka paremäärmuslaste edu on endiselt tõusuteel, sealset tõusu võiks aidata põhjendada valitsusevastasus ja kartus, et immigrandid mõjuvad majanduslikult kitsas olukorras riigile halvasti.

Majanduskriisi tingimused on mõlema riigi puhul kaasa aidanud paremäärmuslaste edule. Itaalias majanduslikult raskemal ajal, kui oli hüppeliselt kasvanud immigratsioon, kasutas tekkinud olukorda ära Põhja Liiga, kes asetas oma valimiste eelse kampaania põhifookuse immigrantide poolt kaasa toodud negatiivsele mõjule ja suutis kahekordistada oma eelmise valimistulemuse. Oma edu suutis erakond aasta hilisemal Euroopa Parlamendi valimistel korrata, kuid järgmistel parlamendi valimistel olid nad taas langenud endisesse seisu. Kreekas on majanduslikud olud aasta-aastalt kehvenenud, ning riiki on alates 2006. aastast saabunud väiksem arv immigrante. Majanduslikest oludest tingituna tekkis tugev immigrantide vastasus. Sealne erakond LAOS suutis oma edu saavutada rõhudes immigrantide halbadele külgedele, kuid kaotas oma edu toetades rahvusliku majandusse sekkumist läbi *bailout* programmi. Kuldne Koidik seevastu näitas üles erakordset viha immigrantide vastu nii vägivalla kui ideoloogiaga jäädes toetama oma rahvuse üliluslikkust. Nende toetus valimistel vaid kasvas, sest vastanduti ka *bailout* programmile ja jäädi endale kindlaks rahvuslikku majanduse ideede koha pealt. Immigrantide vastasus rahva seas oli suuresti seotud majanduslikku hirmuga Kreekas, Itaalias ei olnud seos niivõrd tugev, kuid oli siiski olemas.

KOKKUVÕTE

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli kahe riigi näitel uurida, kas majanduskriisiga kaasnevad tingimused on abiks paremäärmuslaste edukusele. Itaalia ja Kreeka kui ühed suurimad majanduskriisis kannatajad ja paremäärmuslike erakondadega riigid olid võetud kasutusele selleks ülesandeks.

Majanduskriisi ajal tekkivate sotsiaalsete ja poliitiliste probleemide õhkkonnas on paremäärmuslastel lihtsam võimule tulla. Ideoloogiliselt muutuvad nende seisukohad vastuvõetavamaks, sest globaalse kriisi ajal asutakse oma riigi kaitsele. Ühtlasi tekitavad majanduslikult rasked olud (tööpuudus, majanduskasvu kadumine) vastumeelsust immigrantide vastu, otseselt majanduslikel põhjustel kui ka lihtsalt põhimõtte pärast. Usaldamatus riigi valitsejatesse sunnib valijaid mujale vaatama ja paremäärmuslased suudavad eduka propaganda korral antud hääled endale koondada. Immigratsioonivastaste ideede abil on sarnaselt võimalik hääli koguda.

Makro- ja küsitlusandmete abil üritas autor asetada kahe riigi näitajaid teoreetilisse raamistikku. Selle kohaselt on paremäärmuslikele ideedele toetajaskonda lisandunud tänu põhimõttelisele immigrantide vastasusele, majanduslikel kaalutlustel immigrantide vastasusele ja ka usaldamatuse tõttu valitsemise institutsioonide tegevusele. Empiirika osas sai nende kolme mõju andmetega uuritud.

Leitud tulemuste põhjal saab järeldada, et majanduskriis on Itaalias ja Kreekas aidanud kaasa paremäärmuslike erakondade edule. Itaalias on kaasaaitavaks faktoriks olnud ka immigratsiooni kasv vahetult enne kriisi algust. Kreeka puhul on majanduskriisiga kaasnenud *bailout* programm kujunenud rahvuslikku majandusse sekkumiseks, millele kiirelt pigem vastanduti ning ühtlasi tekkis majanduslik hirm immigrantide ees. Kreeka kohta on leidnud tõestuse uurimuse jooksul välja tulnud hüpotees, et majanduskriis tekitab hirmu töökoha pärast ja viha suunatakse immigrantide vastu.

Itaalias on töötuseprotsent endiselt kõrge ning ei ole näidanud langustrendi, kuid tänu uue protestierakonna ilmumisele on paremäärmuslaste lühike edulugu arvatavasti selleks majanduskriisiks läbi. Kreekas on paremäärmuslased endiselt samas kasvutrendis nagu majandus kehveneb, kuid Kuldne Koidik on juba varakult näidanud, et ei soovi püsida demokraatlikus raamistikus, seega võib ka sealne paremäärmusluse edulugu leida lõppu erakonna ebaseadustamise korral.

KASUTATUD KIRJANDUS

Akadeemilised artiklid ja raamatud:

- Betz, Hans-Georg (1994) *Radical Right-wing Populism in Western Europe*, London: The Macmillian Press LTD
- Di Virgilo, Aldo, Gianetti, Daniela (2014) „The General Election in Italy, February 2013“, *Electoral Studies*, 34, lk. 366-372
- Ellinas, Antonis A. (2012) „LAOS and the Greek Extreme Right since 1974“ *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe: From Local to Transnational*. Ed. Andrea Mammone, Emmanuel Godin, Brian Jenkins. London: Routledge, 2012, lk. 196-219
- Ellinas, Antonis A. (2013) „The Rise of Gloden Dawn: the New Face of the Far Right in Greece“, *South European Society and Politics*, 18:4, lk. 543-565
- Garner, Steve (2007) „Ireland and Immigration: Explaining the Absence of the Far Right“, *Patterns of Prejudice*, 41:2, lk. 109-130
- Gemenis, Kostas (2010) „Winning Votes and Weathering Storms: the 2009 European and Parliamentary Elections in Greece“, *Representation*, 46:3, lk. 353-362
- Heywood, Andrew (2000) „Fascism in the Twenty-First Century“, *Key Concepts in Politics*, Basingstoke: Palgrave, lk. 226-228
- Hulliung, Mark ja Macridis, Roy C. (1996) *Contemporary Political Ideologies: Movements and Regimes*, New York: Pearson Longman, lk 184-185
- Molins, Joaquim M., Pardos-Prado, Sergi (2009) „The Emergence of Right-Wing Radicalism at the Local Level in Spain: the Catalan Case“, *International Journal of Iberian Studies*, 22:3, lk. 201-218
- Mudde, Cas (2000) „The Extreme Right Party Family“ *The Ideology of the Extreme Right*, Manchester: Manchester University Press, lk. 2-24
- Mudde, Cas (2007) „2.5.2 Borderline cases“, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge: Cambridge University Press, lk. 55-58
- Newell, James L. (2000) „Italy: the Extreme Right Comes in from the Cold“,

Parliamentary Affairs, 53:3, lk. 469-485

- Norris, Pippa (2005) „None of the Above' The Politics of Resentment“ *Radical Right*, New York: Cambridge University Press, lk. 149-165
- Pappalardo, Adriano (2006) „Italian Bipolarism and the Elections of 2006. End of the Line or Just a Connecting Stop?“, *Journal of Modern Italian Studies*, 11:4, lk. 472-493
- Pasarelli, Gianluca (2013) „Extreme Right Parties in Western Europe: the Case of the Italian Northern League“, *Journal of Modern Italian Studies*, 18:1, lk. 53-71
- Pasquino, Gianfranco (2008) „The 2008 Italian National Elections: Berlusconi's Third Victory“, *South European Society and Politics*, 13:3, lk. 345-362
- Rydgren, Jens (2007) „The Sociology of the Radical Right“ *Annual Review of Sociology*, Vol. 33, lk. 241-262
- Saull, Richard (2013) „Capitalism, Crisis and the Far-Right in the Neoliberal Era“ *Journal of International Relations and Development*, 2013, lk. 1-27
- Toloudis, Nicholas (2014) „The Golden Dawn: the Financial Crisis and Greek Fascism's New Day“, *New Labour Forum*, 23:1, lk. 38-43
- Ware, Allan (1996) „Parties and Ideology“ *Political Parties and Party Systems*, Oxford: Oxford University Press, lk. 17-63
- Wilson, Alex (2009) „The Italian Election of April 2008: a Political Earthquake?“, *West European Politics*, 32:1, lk. 215-225
- Woods, Dwayne (2010) „A Critical Analysis of the Northern League's Ideographical Profiling“, *Journal of Political Ideologies*, 15:2, lk. 189-219

Interneti artiklid:

- Al Jazeera (2010) „Far-Right Gains Jolt in Sweden“, avaldatud: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2010/09/201092083219106566.html> külastatud 17.05.2014
- Boesler, Matthew (2012) „You Should Be Scared For Every Immigrant Living In Greece“, avaldatud: <http://www.businessinsider.com/bbc-newsnight-report->

on-golden-dawn-violence-2012-10 külastatud 13.05.2014

- Bone, James (2012) „Golden Dawn Brings Wave of Violence“ avaldatud: <http://www.theaustralian.com.au/news/world/golden-dawn-brings-wave-of-violence/story-fnb64oi6-1226515020340#> külastatud 13.05.2014
- Freeman (2013) „Inside the Far-Right Stronghold where Hungarian Jews Fear for their Future“, avaldatud: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/hungary/10037188/Inside-the-far-Right-stronghold-where-Hungarian-Jews-fear-for-the-future.html> külastatud 17.05.2015
- Genugkten ja Jones (2009) „The Far-Right Cherishes the Crisis“, avaldatud: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/apr/13/global-economy-globalrecession> külastatud 17.05.2014
- Goodwin, Matthew ja Painter, Anthony (2012) „Extremism and Economics: a Complicated Relationship“ avaldatud: <http://extremisproject.org/2012/08/extremism-and-economics-a-complicated-relationship/> külastatud 10.11.2013
- Levitin (2008) „Financial Crisis: German Minister Warns of Far-Right Rise“ avaldatud: <http://www.telegraph.co.uk/news/3153626/Financial-crisis-German-minister-warns-of-far-Right-rise.html> külastatud 17.05.2014
- Lowen, Mark (2013) „Greece's Golden Dawn: 'Don't Say a Word or I'll Burn You Alive““ avaldatud: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-24363776> külastatud 13.05.2014
- Tzafalias (2014) „Golden Dawn and the Rise of the Far Right in Europe“ avaldatud: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/04/golden-dawn-rise-far-right-euro-201441483840429923.html> külastatud 17.05.2014

Statistilised andmed:

- Itaalia ja Kreeka immigratsiooni näitajad, *OECD*, avaldatud: <http://www.oecd.org/els/mig/keystat.htm> (tabelit: *inflows of foreign population*) külastatud 12.05.2014
- Itaalia ja Kreeka SKP muutus ühe inimese kohta, *Eesti Statistikaamet*, avaldatud: <http://www.stat.ee/29957> külastatud 16.05.2014
- Itaalia ja Kreeka tööpuuduse näitajad, *Eesti Statistikaamet*, avaldatud:

<http://www.stat.ee/71729> külastatud 12.05.2014

- Itaalia valimistulemused, *European Election Database*, avaldatud:
http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/italy/ külastatud
29.04.2014
- Kreeka valimistulemused, *European Election Database*, avaldatud:
http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/greece/ külastatud
12.05.2014
- Portugali valimiste tulemused, avaldatud:
http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/portugal/ külastatud
13.05.2014

Küsitlusandmed:

- *European Social Survey*: Neljanda ja viienda vooru Euroopa Sotsiaal uuringu küsitluste tulemused, avaldatud:
http://www.europeansocialsurvey.org/data/country_index.html külastatud
13.05.2014
- *European Value Survey*: 2008 aasta Euroopa Väärtuste uuringu küsitluste tulemused Itaalia kohta, avaldatud:
<https://dbk.gesis.org/dbksearch/sdesc2.asp?no=4755> külastatud 14.05.2014

SUMMARY

„The Success of Far Right Parties in the Conditions of the Latest Economical Crisis: examples of Italy and Greece“

The aim of this bachelor thesis is to find out if economic crisis has helped right extremism to get ahead and if so, what is the connection between the two.

The first part of this paper discusses the theoretical framework. Far Right is defined historically, as fascism is explained and also some features from the historical parties can be used to describe the ones existing at the moment. These are racism, xenophobia and nationalism. Nowadays the parties also try to remain in democratic framework, but this might only be because they would be outlawed otherwise. Some conditions why right extremism may rise are given. This may happen because of nations resentment for immigrants, because of their resentment towards immigrants due to bad economy (blaming them for losing jobs) and because of protests against governments actions that have caused an economical downturn.

The second part of this paper deals with data from two countries. Italy and Greece have been selected because they were influenced a lot by the economic fall and also because strong right extremist parties existed there. Macro data in the form of voting, economic and migration statistics was used. Also some academic articles to describe the right extremist party ideologies were used. And data from European Social Survey and European Value Survey was used to assess the opinions of people.

Empirical data is analysed in the last sub-chapter of the second part. Evidence shows that economic crisis has helped the right extremists in their efforts in those two countries. In Italy North League received their highest support during the parliamentary elections in 2008 and European Parliament elections in 2009. According to the statistics their immigration inflow had doubled up before it and the party used a lot of anti-immigrant propaganda in their campaign for office. They did not manage to repeat this success in the 2013 elections. In Greece the biggest success story is Golden Dawn, who managed to create quite a result during the election of 2012. The economical figures for the country have gone worse with every year and also according to the questionnaires peoples' opinion about immigrants worsening their countries economic state increased. With Greece the hypothesis that economic crisis helps the far right to get ahead because the nation will start to hate immigrants out of fear of losing their jobs, has been proved.

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....
/Kaisa Ringa Peirumaa/